

К.ф.н. Томусяк А.О.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Синтаксичні експресиви як елементи творення авторського стилю

Аналіз експресивних синтаксичних засобів у художньому тексті тісно переплітається з проблемою авторського стилю, оскільки кожний письменник добирає мовні засоби відповідно до змісту і задуму художнього твору, з огляду на свої лінгвістичні погляди і стилістичні плани. Теорія індивідуальної мовної системи письменника отримала детальне висвітлення у працях Л. Шпітцера, присвячених мові і стилю письменника [323], М. А. К. Хеллідея, а також В. В. Виноградова, Р. О. Будагова, С. Я. Єрмоленко, Н. М. Сологуб, І. Б. Морозової, Н. Г. Єсипенко та ін. Зокрема, концепція Л. Шпітцера, будучи логічним розвитком ідей основоположника естетичного ідеалізму К. Фосслера, на перший план висуває метод аналізу „стилю особистості у стилі мови”, що в подальшому отримав у стилістиці назву індуктивно-дедуктивного методу. Будь-яку стилістично значиму деталь художнього тексту необхідно інтерпретувати відповідно до особливостей духовного світу письменника, зумовленого літературним і соціальним середовищем.

Безперечною заслугою Л. Шпітцера є висунення проблеми індивідуального авторського стилю. Потрактування стилю як повторюваної реалізації однієї чи декількох синтаксичних структур, як закономірного повторення вибраних із мовного коду можливостей властивий так званій „конкретній” концепції стилю: „Стиль у сучасному розумінні означає, що з усіх наявних синтаксичних і лексичних можливостей текст реалізує окремі з них, вибрані з закономірною повторюваністю й індивідуально” [284, с. 140].

М. Ріффатер, беручи до уваги і погляди Ш. Баллі, доходить висновку, що стиль – це „емфаза (експресивна, афективна чи естетична), що додається до

інформації, вираженої лінгвістичною структурою, без зміни значення цієї інформації” [179, с. 70] і продовжує „комбінації і поєднання конотацій, звичайно, залежать від особистості *письменника* і його намірів” [там само, с. 72] [виділено нами – А.Г.]. Перефразовуючи сказане, можна стверджувати, що стиль – це неповторна мовна особистість митця. У творенні цієї особистості значне місце належить саме особливостям використання експресивних синтаксичних побудов у мові його творів.

Порівняймо використання експресивних синтаксичних структур, що відображають творчу манеру автора, в описі близьких текстових консітуацій – зображенні інтер’єру різними письменниками – наприклад, Кормаком Маккарті і Ніколасом Спарксом:

He stood and looked over the building. The pumps standing with their hoses oddly still in place. The windows intact. The door to the service bay was open and he went in. A standing metal toolbox against one wall. He went through the drawers but there was nothing there that he could use. Good half-inch drive sockets. A ratchet. He stood looking around the garage. A metal barrel full of trash. He went into the office. Dust and ash everywhere. The boy stood in the door. A metal desk, a cashregister. Some old automotive manuals, swollen and sodden. The linoleum was stained and curling from the leaking roof. He crossed to the desk and stood there. (344, с. 6);

He entered the small screened-in mudroom and wiped his boots on the mat. The door opened with the usual squeak, and he was struck by the familiar aroma of freshly cooked bacon and fried potatoes. His mom stood over the stove, stirring a pan of scrambled eggs. The stove was new – he’d bought that for her for Christmas last year – but the cabinets were original to the house, and the countertop had been around for as long as he could remember. So had the linoleum floor. The oak table, built by his grandfather, had dulled with age; in the far corner, the ancient woodstove was radiating heat. It reminded him that he needed to split some firewood. With cold weather coming, he needed to replenish the stack sooner rather than later. (350, с. 23).

Як бачимо, склад синтаксичних мовних засобів, а відтак і спосіб оформлення засобами синтаксису комунікативного наміру мовців відтворити

обстановку докiлля, у поданих контекстах рiзний. У першому фрагментi, що належить перу Кормака Маккартi, якого прихильники називають „найвидатнiшим американським письменником з часiв Вiльяма Фолкнера”, домiнанти в описi виступають короткi номiнати́внi речення, найменування об’єктiв, що кидаються у вiчi героєви твору. Перед читачем – чiтка картина, фотографiя, де кожен предмет знайшов своє вiдображення. Другий уривок-опис належить Нiколасу Спарксу, не менш вiдомому i знаменитому на сьогодні американському письменниковi. В його iнтер’єрi читач не тiльки бачить предмети побуту, але й отримує iнформацiю про iх iсторiю, ознаки чи характеристику. Для стилю Н. Спаркса уживання номiнати́вних односкладних структур є не таким характерним, його описи менш статичнi, вони частiше передають „енергiю” персонажа, репрезентують схильнiсть автора не тiльки змальовувати картину, але й водночас характеризувати всi деталi, вживаючи здебiльшого складнi або ускладненої будови речення. Як бачимо, письменник поєднує опис з розповiддю, i мовнi засоби вiддзеркалюють цю його iндивiдуальну манеру. Iлюстрати́вний матерiал засвiдчує, що кожен iз авторiв надає перевагу певному типу експресивних синтаксичних структур.

Лiтература:

1. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 9 : Лингвостилистика. – М. : Прогресс, 1980. – С. 69–97.
2. Friedrich H. Drei Klassiker des französischen Romans / H. Friedrich. – Frankfurt a. Main, 1966. – 204 S.
3. Spitzer L. Linguistics and Literary History: Essays in Stylistics / Leo Spitzer. – Princeton University Press, 2015. – 246 p.
4. Cormac Mc Carthy [Електронний ресурс] : No Country For Old Men. – Режим доступу : <https://www.e-reading.club/book.php?book=87197>
5. Nickolas Sparks [Електронний ресурс] : True believer. – Режим доступу : <https://bluenovels.com/true-believer/>